

Ogroženost slovenskih gozdov, gozdarstva, stroke, znanja

Namesto običajnega uvoda pogledimo kar v bistvo problemov, ki že od osamosvojitve sem vse bolj ogrožajo gozdove in gozdarstvo, s tem pa tudi stroko in izničujejo delovne uspehe mnogih generacij gozdarskih strokovnjakov. Pri tem gre za celo vrsto nedovoljenih, nepravilnih in kaznivih dejanj, ki fizično, okoljsko, življenjsko, razvojno, lastninsko in javno ogrožajo slovenske gozdove, s tem pa tudi širše nacionalne interese Slovenije. Ozaveščena javnost in državljani (skoraj brez gozdarjev) že ves ta čas ogorčeno pozivajo oblast, upravne službe in represivne organe, naj vendarle že zaustavi vandalsko ropanje slovenskih gozdov. Žal, skoraj brez uspeha, kajti odgovori in za to plačani se izgovarjajo na svojo nemoč, neobvladljivost, anarhijo, nepravilnost sistema, neodgovornost države in uničevanje gozdov se nadaljuje. Veliki problemi pa so se začeli kazati in "še le" sedaj prihajati na površje tudi v veljavnem gozdarskem sistemu. Po nedavni napovedi štrajka gozdarjev (morali bi ga izvesti že ob nasilnem rušenju gozdarstva pred leti), zaradi znatno poslabšanih strokovnih in delovnih razmer, javnost spoznava, da poleg uničevanja gozdov, razpada tudi utečeno tradicionalno slovensko gozdarstvo, s tem pa tudi mednarodno priznana stroka. Po vsem tem javnost še posebej revoltirajo medijske razlage "uradne gozdarske linije", češ, "da v gozdovih in gozdarstvu ni nobenih problemov, ker je vse v najlepšem redu in s tem daleč od razlogov za preplah". Seveda so takšna stališča izkrivljanje resnice, neodgovorna dejanja odgovornih, zavajanje javnosti, kar ni samo kršenje strokovne etike, ampak tudi kršenje moralnih in pravnih načel. S tem je kompromitirana tudi stroka in zaposleni v njej, ki probleme doživljajo, da o večiki gospodarski in drugi škodi, ki jih povzroča prikrivanje problemov in njihovega nerazreševanja, ne govorimo. Takim scenarijem "Potemkinovih vasi" (beri idealnih gozdov in gozdarstva) danes nihče več ne verjame, vendar kaže, da zakulisje političnih režiserjev še deluje.

Vsekakor čakajo gozdarstvo in gozdarje še znatno hujši časi, kot jih danes preživljajo, če se agoniji ne bodo odločno uprli, ob podpori širše javnosti, ki je zdaj na njihovi strani. Zato ne bo odveč pogledati skozi čas in prostor, v katerem je gozdarstvo delovalo, se razvijalo, razreševalo probleme, predvsem pa vrednostno drugače kotiralo v aktualnih družbenih sistemih. Gotovo nikoli ne slabše kot danes, kar je civilizacijski

anahronizem lastnega razvoja ter približevanja naprednim narodom in novemu, okoljsko zahtevnemu tisočletju.

Človek se v dolгих obdobjih zgodovine gozdomom ni kaj dosti posvečal, le brezobzirno jih je materialno izkoriščal (kar se pri nas zopet dogaja), ne da bi v njih prepoznaval vrsto nematerialnih, človeku življenjsko koristnih vlog. S takim odnosom so bili gozdovi dolga stoletja prepuščeni stihiji, kar je povzročilo njihovo uničevanje in s tem degradacijo življenjskega okolja, zlasti v občutljivih krajinah (Kras, Alpe, Dinaridi), drugod pa dolgotrajno izčrpanost njihovih rastiščnih potencialov. Zavedajoč se posledic nadaljnjega uničevanja gozdov, so sprejemale napredne države (v našem primeru Avstroogrska) vrsto zakonov in ukrepov za zaščito, pa tudi obnovo degradiranih gozdov. Razvijali so se strokovni kadri in začelo se je smotno gospodarjenje z gozdovi, spremljano z državno nadzorno in policijsko službo (to bi potrebovali še zlasti danes). Naši nestorji gozdarstva, šolani še na tujem, so opravili velika dela in si postavili trajne naravne spomenike ne le doma, ampak tudi v tujini. Tedanje oblasti so gozdarstvo zelo podpirale, gozdarski strokovnjaki in njihovo široko znanje so imeli posebno družbeno veljavo in razsvetljski značaj.

Naše pravo nacionalno gozdarstvo nastaja šele po 2. svetovni vojni. Temelji na sodobnih gozdnogospodarskih, ekoloških in krajinskorazvojnih načelih, upoštevajoč trajnost, sonaravnost in mnogonamenskost funkcij gozdov. Razvija se domače gozdarsko šolstvo, znanstvenoraziskovalna in aplikativna dejavnost, ki vzgoji in usposobi generacije kakovostnih gozdarskih kadrov, mednarodne veljave in ugleda. V nekaj desetletjih opravijo ogromno dela na vseh področjih - od gojenja, varstva, urejanja gozdov, gozdne tehnike, komunikacij - do odpiranja in oživljanja podeželja, ohranitve poseljenosti, razvoja turizma, gospodarskih dejavnosti, zaposlovanje prebivalstva. To je bil dobesedno razcvet slovenskega gozdarstva, ki bistveno popravi stanje gozdov, stroki pa da mednarodno veljavo (IUFRO kongres v Ljubljani). Kljub danes kritiziranemu sistemu, se gozdomom in gozdarstvu namenja posebna družbena skrb, politika se v stroko ne vmešava, veliko se vlaga v gozdove (ne iz proračuna kot danes, ampak iz suficitarne gozdarske dejavnosti), ne glede na lastništvo, vlada red in pravni sistem, z manj črnih sečenj, golosečenj, kraj, anarhije in drugih ne-

gativnih pojavov, ki danes razkrajajo gozdarstvo in celotno slovensko družbo.

Kljub vsem delovnim in drugim uspehom je tedanje gozdarstvo potrebovalo določene sistemske in razvojne spremembe (ne totalno rušenje), predvsem na področjih, ki jih prejšnji sistem ideološko še ni mogel rešiti - lastništvo, tržnost, podjetnost, odprtost, interdisciplinarnost, ekonomičnost, idr. Poleg teh objektivnih, sistemsko obarvanih razvojnih motenj, ki se jim ni podrežalo le gozdarstvo, ampak celotna družba, pa danes hromi gozdarsko stroko več subjektivnih problemov, izvirajočih iz notranjih značilnosti (slovenske) gozdarske stroke. O teh problemih je bilo doslej malo govora. V gozdarstvu niso bile zaželeni niti kritike niti zameje, kar se je pozneje izkazalo kot medvedja usluga navidez stabilnemu, dejansko pa labilnemu gozdarskemu sistemu, ki ga je z lahkoto zrušila le peščica "osamosvojitvenih" politikov. Žal se gozdarji, zatopljeni v svoje zahtevne delovne obveznosti, niso dovolj socialno in družbeno razvijali, interdisciplinarno sodelovali s sorodnimi področji, javno promovirali gozdarske stroke in jo ustrezno identificirali s širšo družbo. Kljub visoki strokovni usposobljenosti si gozdarji niso znali ustvariti potrebnega javnega ugleda in enakopravnega položaja z drugimi strokovnjaki. Zato so ostajali zaprti, samozadostni, družbeno odrinjeni, nekritični in nesamokritični, nesposobni javnih polemik, v nenehni bojazni kršenja nekakih načel "demokratskega centralizma", z veljavo ene same resnice in nedotakljivih eminenec, brez ugovaranja ali upiranja, ne glede na negativne učinke določenih dogem in tabujev. Razumljivo je, da so tako obarvane značajske poteze gozdarstva vseskozi obremenjevale odkrite, dobronamerne, demokratične odnose tako v stroki kakor izven nje ter močno zavirale nujno potrebni razvoj gozdarstva kot celote. Danes se ti pojavi še dodatno potencirajo z večjo zaprtostjo, nezaupljivostjo, negotovostjo in vesplošno inertnostjo zaposlenih v gozdarstvu. Kje so pravzaprav vzroki za tako stanje? Nekaj jih je gotovo v ljudeh, ki so šli študirat gozdarstvo, znatno več pa v pedagoških, raziskovalnih in operativnih vodstvih, ki nikoli niso imeli poslušila za vsesplošno prenovo gozdarske stroke in gozdarjev, da o javnem zavzemanju za družbeno verifikacijo gozdarstva kot celote ne govorimo. Danes je v gozdarstvo vstopila še politika (stranke), ki je vse skupaj še poslabšala do stopnje popolne degradacije stroke.

Po težko pričakovani osamosvojitvi Slovenije smo upali, da bo demokratični preporod družbenega sistema, tudi gozdarskega, zajel predvsem tista področja,

ki jih prejšnji zaradi ideoloških ovir še ni mogel urediti, ostala pa ohranil ali prilagodil novim razmeram. To načelo evolucije in razuma žal ni bilo upoštevano, ampak nasilno uveljavljeno načelo kitajske revolucije "gradnja novega na ruševinah starega". Take odločitve politike so nas razvojno pahnila daleč v preteklost, da ne rečemo v fevdalizem in zgodnji kapitalizem - skoraj na začetku tretjega tisočletja.

V gozdarstvu se je "demokratični sistem" pokazal s kardinalnimi, če ne katastrofalno zgrešenimi dejanji, ki jih cele generacije ne bodo mogle popraviti. Naj jih na kratko navedem:

- na osnovi nacionalno nesprejemljivega Zakona o denacionalizaciji so tedanje (pomladne) oblasti začele velikodušno vračati javne gozdove tujim veleposestnikom, dokler na srečo pritisk slovenske javnosti tega brezumja ni preprečil;
- po neargumentirani "logiki" najvišjih ustavobranilskih organov Slovenije in "licenčni" podelitvi "posebnega nacionalnega pomena cerkve" le-ta že tretjič prodaja "svoje" gozdove državi, ki se sploh ne čuti opeharjena in osramočena niti pred sabo, še manj pred slovenskim narodom;
- preostale javne gozdove naj bi razdelili med "revne kmete" (beri podanike aktualne politike), kar bi pripeljalo do stanja, da Slovenija ne bi imela več javnih gozdov;
- nekdanja enotna, monolitna gozdarska služba je načrtno razbita (na ZGS in gozdarska podjetja), zdaj sta oba oslabilena dela na udaru z infiltracijo kmetijskogozdarske zbornice in Zakona o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov (koncesijske pogodbe);
- razgnali oz. predčasno so upokojili cele generacije najbolj izkušenega, vendar še ne amortiziranega gozdarskega kadra (na GIS deset najpomembnejših raziskovalcev) in v celoti porušili uravnoreženi gozdarski kader. Preostali zaposleni se morajo podrežati zahtevam aktualne politike, pogosto v vlogi ne preveč cenjenih serviserjev sistema;
- zaposleni v gozdarstvu delajo v slabih delovnih in materialnih pogojih (protest sindikata gozdarjev), zaradi različnih omejitev ne morejo opravljati celo najnujnejših del (ujme, propadanje gozdov, kalamitete), da o zastojih pri rednih delih sploh ne govorimo;
- nihče ne zaustavlja pustošenja gozdov, gozdarji nimajo pooblastil, vse manj tudi ugleda, inšpektorji so nemočni, celo policija ne obvladuje kaznivih dejanj, sodišča so neaktivna in zadržujejo postopke;
- splošna anarhija pogojuje tudi vrsto drugih, pogosto nezakonitih posegov v gozdni prostor (kmetijstvo,

- urbanizacija, promet, energetika, industrija, rudarstvo, turizem), da o posledicah ekološke ogroženosti, zaradi klimatskih sprememb niti ne govorimo;
- ne gradijo se gozdne prometnice (leta 1990 so obstala na 14.000 km), obstoječe omrežje se pomanjkljivo vzdržuje, zato so oteženi dostopi do gozdov, hribovskih predelov, gorskih kmetij;
- stanje gozdov je kritično, vse slabše je vzdrževanje gozdnega reda, varstvenih in sanacijskih del, nege mladja in nasadov, gojitvenih del, seka se najkvalitetnejše drevje, kar slabša sestojne zasnove, širijo se grmišča in devastirani gozdovi;
- število brezposelnih v gozdarstvu in lesarstvu se povečuje, gozdna in lesna proizvodnja je v krizi, podeželje se prazni, zarašča se kmetijski prostor, propada kulturna krajina, zožuje se nacionalni demografski prostor;
- ogroženost gozdarstva, zinajševanje strokovnih kadrov, zapostavljanje znanja lahko povzroči nezainteresiranost za študij gozdarstva, kar bi lahko kritično ogrozilo eksistenco pedagoške in znanstveno raziskovalne nadgradnje gozdarstva.
- država premalo vlaga v gozdove in gozdarstvo, pa še to postaja precej dražje od prejšnjega, ki se je samofinanciralo; je slab gospodar saj si ne prizadeva povečevati deleža javnih gozdov, ne skrbi za njihovo varnost;
- vpletanje aktualne politike v gozdarstvo je nevzdržno, stroka se mora podrežati ozkim interesom zdaj ene, zdaj druge stranke, gozdovi in gozdarstvo pa potrebujejo stabilno, državno razvojno strategijo;
- gozdarstvo nima pravega resorskega partnerja, zato težko uveljavlja svoja izvirna strokovna načela, po katerih je bilo stoletja prepoznavno, predvsem po trajnosti, sonaravnosti, mnogonamenskosti. V sedanjem partnerstvu s kmetijstvom prevladuje izključni interes materialnega pridobitništva iz gozdov in gozdarstva na račun splošno koristnega.

Vsako nadaljnje naštevane negativnih pojavov (teh je še precej) lahko le še dodatno stopnjuje prepričanje, da so slovenski gozdovi in gozdarstvo resnično bolj ogroženi kot kdaj koli v novejši zgodovini. Nasilnemu uničevanju gozdov in totalnemu rušenju gozdarskega sistema bi se morala gozdarska stroka kot celota, (ZGS, podjetja, fakulteta, inštitut in še kdo) soodgovorna za sedanje stanje že zdavnaj odločno upreti, ne pa ves ta čas molče in neprizadeto opazovati uničevanje področja, ki ji je zaupano, kot da je to enostavno sploh ne zadeva. To je nenormalno nereagiranje za ohranitev lastne eksistence in ohranitev slovenskih gozdov, kar je bilo prizadeti javnosti ves čas nerazumljivo, češ, kje pa so sploh gozdarji in zakaj jih ni nič slišati.

V nasprotju z vsemi temi negativnimi pojavi, ki gozdove in gozdarstvo kot eno redkih, nacionalno zelo pomembnih dobrin lahko kmalu popolnoma izniči, pa Slovenija podpisuje vrsto mednarodnih konvencij o varstvu narave, okolja, še posebej gozdov (Rio de Janeiro, New York, Helsinki, Kyoto). Te mednarodne obveznosti namreč izpolnjujejo lahko le najbolj zdravi, stabilni in urejeni gozdovi, optimalno razviti, tudi sistemsko podprta stroka, vrednotenje nakopičenega znanja in stoletnih rezultatov dela gozdarskih strokovnjakov in aktualnih družbenih sistemov. Ob tem slovenska politika, sočasno z lobiranjem približevanju zahodnih integracij (EU, NATO) na vso moč hvali dober odnos do gozdov in narave nasproh, zato jo zdaj vsi državljani, ki nam ni vseeno, kakšne gozdove imamo danes in kakšne bomo zapustili prihodnjim generacijam, tudi v funkciji globalnih ekoloških zahtev javno pozivamo, da bistveno spremeni odnos do gozdov in vsega, kar je z njimi povezanega. V nasprotnem primeru bomo prisiljeni, čeprav neradi, obvestiti mednarodno skupnost, da se vandalizem pri nas nemoteno nadaljuje, da krivcev nihče ne zaustavlja, da je država pri zaščiti nacionalnih interesov popolnoma nesposobna in brezbržna, in zato prosimo mednarodne forume, da ustrezno ukrepajo pri našem približevanju razvitim sistemom.

Dr. Alojz Čampa, dipl. inž. gozd.,
predsednik Društva za ohranitev
slovenskih gozdov